

Budai
Napló.

1932.

sept. 3.

Templomépítő Buda

— Régi templomainkról —

Buda monumentális építőművészete a mohácsi vészig főképen egyházi épületek emelésében mutatkozott s ebben olyan hatalmas számot ért el, amelyet alig közelített meg más közép-európai város. A „Budai Almanach”-ban feldolgozott adatok szerint Óbudán és a Margitszigeten tizenöt templom volt, illetve templommal, vagy kápolnával kapcsolatos kolostor és vár, Budavárában és külvárosaiban tizennyolc templom, kápolna és kolostor volt, a Kelenföldnek nevezett Kis Pesten állott plébánia templomot és két filialéját; valamint a Szent Erzsébet kórházat hozzáadva harminckilenc olyan monumentális épület-csoportozatot jegyezhetünk fel, amely az egyházi művészetnek szakadatlanul bő működési teret nyújtott. A balparti Pesten nyolc templom, illetve kolostor volt. Összesen tehát a mai főváros területén hiteles okmányokkal kimutatható negyvenhét nagyarányú épületet mutathatunk ki, amelyek mind csúcsíves stílusban épültek, illetve a tatárjárás után román stílusból csúcsívesse alakultak s később részben nagymértékű renaissance díszítéssel esztek keresztül. Ha ezt az épületstatistikát részletezzük, akkor öt castrumot, huszonhárom kolostort, öt johannita ispotályt, harmincegy templomot és nyolc kápolnát nyerünk. Budaváranak templomai a következők voltak: a Mária Magdolna temploma a mai helyőrségi templom helyén. A sarkain támasztópillérekkel bíró hatalmas torony mai alsó, négyszögletes fele s részben a háromoldalú apszis is még a régi templom maradványa, amelyről eddig frott adatunk kevés van. A Magdolna templom oltárai közül a Szentlélek oltárát 1390-ben említi okmány, amelyben IX. Bonifác pápa búcsút hírdet azoknak, akik az oltárt látogatják, javadalmát gyarapítják. 1487-ben Szent Péter apostol oltárát találjuk felemlítve, mely a budai bognárok és esztergályosok céhének oltára volt. A főoltáron kívül volt itt még a Szent Olvasónak, Szent Fábiánnak és Sebestyénnek oltára. Az idők folyamán a hajókhöz csatolt kápolnákkal is gyarapodott a templom, amelyek közül azonban csupán a tizennégy inségben segítő Szent és Szent Miklós kápolnájáról esik szó 1534-ben, amikor azt olvassuk János király okmányában, hogy a két kápolna a templom mellett van és Kanczalér Zsigmond nagyapja alapította. A torony ezidő tájban szintén újjá épülhetett; ránk maradt földszinti csarnoka, amely a régi templomnak egyben előcsarnoka is volt, kitűnő technikával készült, csillagboltozatú.

A Nagyboldogasszony temploma csak a Magdolna templom után épült s alapítása

előtt 1255-ben a várban már egy másik templom is létezett: a dominikánusok temploma és kolostora. A budavári Nagyboldogasszony templom az egyedüli a fővárosban, amelyik a török hódoltsággal járó viszontagságok nyomán nem dőlt romba és melyet a művészet és régiség-tudomány közreműködésével olyan fényre állítottak helyre, mint amilyennel akkor dicsekedhetett, amikor Budavára királyaink állandó székhelye lett s ez a templom valamennyi budai egyház fölé kerekedett. Már III. Endrétől kezdve, akinek ravatala itt állott — királyaink Budán való időzésükkor az egyházi szertartásokkal kapcsolatos állami ünnepélyek helyéül a leggyakrabban ezt a templomot szemelik ki. Zsigmond királytól Zápolya Jánosig vasárnaponként a királyok itt hallgattak szent misét és az ellenségnek szóló hadüzeneteket szintén itt hirdették ki ünnepélyesen. A diadalok ünnepét, például Hunyadi János hadvezérsége korában, szintén itt ünnepelek meg és királyaink családi ünnepeinek is ez a templom a színhelye: Mátyás király is itt esküdött meg Beatrixsal. Érdekesnek tartjuk felemlíteni, hogy a Nagyboldogasszony templomnak a mintaképe a Szent Erzsébet sírja fölé emelt csúcsíves csarnok-templom volt Marburgban, amelyet 1233-ban a magyar király leány szenttéavatásakor kezdtek építeni. Több mint valószínű, hogy a marburgi Erzsébet templom építéséhez Magyarország részéről is sokan járultak hozzá pénzbeli adományokkal, hiszen a tatárjárás után csaknem minden valamirevaló templomunkban volt a népszerű magyar szent királyasszonynak oltára. Nagyobb magyar zarándoklásról ugyan nincsen tudomásunk, azonban középkori szokás szerint egészen bizonyos, hogy idegenbe gyakran vándorló mestereink sűrűn keresték fel a Szent Erzsébet nyugvóhelye révén híressé vált várost. Így kerülhetett a csarnok-templom eszméje közvetlenül Budára és valósult meg a budavári főtemplomban. Itt állott még Budavárában a Dominikánusok Szent Miklós temploma és kolostora, a régi pénzügyminisztérium mellett, a Minorita-Ferenciek Evangélista Szent János temploma és kolostora, a mai Várszínház helyén, a Beginák várbell kolostora az előbbivel szemben az utca nyugati oldalán, Szent György temploma a mai Dísz-tér északi sarkán, Mindszent temploma a mostani Uri utca keleti oldalán, a Szent Zsigmond vagy Mária kisebb egyháza, a mai Szent György-tér északi oldalán és Szent Márton kápolnája a királyi várban. Az utóbbiakról legközelebb emlékezünk meg bővebben, — hiteles kútfők alapján.